

Aftenposten

Grunnlagt 1860 av Christian Schibsted

Torsdag 13. september 2018 Uke 37 • Nr. 256 • 159. årgang **Løssalg kr 40** (1 hvert hjem fra kr 12. Bestill på ap.no/abo) ○○○

FNs klimasjef Erik Solheim tar for lite hensyn til kostnader, miljøet og regelverk, ifølge FNs internrevisjon. Han blir bedt om å betale tilbake for dyre reiser.

Anklages for rot, sløsing og regelbrudd

NYHETER • DEL 1 • SIDE 6-7

03978 1201651

7 03978 1201651

Sverige og Danmark fryser pengestøtten til FNs miljøsjeff

© HALLESTAD / NTB SCANPIX

Erik Solheim

går av som FNs miljøsjeff

NYHETER • del 1 • side 4

Derfor måtte han gå

ET ILLSINT brev fra FNs generalsekretær ble siste kapittel i Erik Solheims tid som sjef for FNs miljøprogram.

NYHETER • del 1 • side 6-8

Mer enn bare reiseregninger: **ERIK SOLHEIMS FALL**

Metoderapport SKUP 2019
Kristoffer Rønneberg
Aftenposten

Innhold

Praktisk informasjon	3
Innledning	4
Første fase: Rapportutkastet	4
Andre fase: Konsekvensene	7
Tredje fase: Solheim trekker seg	8
Utfordringer	10
Konsekvenser	10
Vedlegg	11

Praktisk informasjon

Innsender:

Kristoffer Rønneberg, kris@ap.no

Takk til:

Helene Skjeggestad, Kjetil Hanssen, Inger Lise Hammerstrøm, Sigurd Bjørnstad, Robert Gjerde, Thomas Olsen, John Hultgren, Per Kristian Aale og redaksjonsledelsen.

Redaksjon:

Aftenposten

Akersgata 55, 0180 Oslo

Publisert:

September-november 2018

Saker:

- 12. september: Erik Solheim anklages for rot og pengesløsning av FNs revisor ([Les her](#)) Engelsk versjon: ([Les her](#))
- 21. september: Solheims reiserot får konsekvenser: Flere land stanser inntil videre utbetalingene til FNs miljøprogram ([Les her](#))
- 20. november: Erik Solheim går av som FNs miljøsjef ([Les her](#))
- 23. november: Derfor måtte Erik Solheim gå som FNs miljøsjef ([Les her](#))
- 24. november: FN-rapport: Solheim oppfordret til regelbrudd ([Les her](#))

Innledning

20. november 2018 gikk tidligere utviklings- og miljøminister Erik Solheim av som leder for FNs miljøprogram, to og et halvt år etter at han begynte i jobben. Den umiddelbare årsaken var en sterkt kritisk rapport fra FNs internrevisjon der Solheim ble irettesatt for sin reisevirksomhet, men Aftenpostens avsløringer viste at det lå mye mer bak avskjedigelsen enn akkurat dette. Ved hjelp av systematisk kildearbeid over lang tid sørget vi for at Aftenposten ble først i verden til å publisere informasjon om flere av de viktigste elementene i denne løpende nyhetssaken -- fra den første lekkasjen av utkastet til FN-rapporten i september til nyheten om oppsigelsen og de andre årsakene til at Solheim måtte gå.

Første fase: Rapportutkastet

Saken startet med en lekkasje 10. september 2018. Via kilder som vi ikke kan identifisere her, ble vi gitt tilgang til et utkast av en rapport fra FNs internrevisjon, kjent som Office of Internal Oversight Services (OIOS). Rapporten tok for seg reisevirksomheten i FNs miljøprogram (UNEP) under Erik Solheims ledelse. Tre direktører omtales i utkastet under navnene "Manager A, B og C". I teksten var det ingen tvil om at "Manager A" var Erik Solheim. De to andre direktørene hadde vi fått identifisert via kilder med kjennskap til saken, men vi valgte å ikke offentliggjøre navnene deres.

Konklusjonen i rapportutkastet var knusende. Etter gjennomlesning noterte jeg ned det jeg anså som de viktigste hovedpunktene:

- Fra mai 2016 til mars 2018 hadde Solheim 529 reisedager til en kostnad av USD 488.519 (4,1 millioner kroner).
- Solheim var borte fra Nairobi 79 prosent av tiden i denne perioden.
- Han tilbrakte 90 dager i Paris og Oslo, men rettfærdiggjorde kun 76 av dem.
- Ved mange anledninger satte han opp reiser slik at de inkluderte mellomlandinger i Paris eller Oslo, noe som førte til økte reiseutgifter.
- Én gang fløy han fra DC for en helg i Paris før han returnerte til NYC.
- Noen av reisene til Oslo og Paris ble meldt inn som «bilaterale møter» selv om de foregikk i helgene eller i en juleferie.
- Turer til Stockholm, Dubai, Panama og flere byer i Kina ble ikke rettfærdiggjort.

- Ved to anledninger byttet han flyselskap til et dyrere selskap, noe som kostet USD 6800 ekstra.
- Totale reisekostnader i UNEP i denne perioden: 486 millioner kroner fordelt på 27.458 turer. (NOK 17.770 per tur)
- Rutinene for reisevirksomhet er ikke strømlinjeformet. Flere tilfeller der reisene er planlagt dårlig og uten å sjekke om det finnes alternativer. Rutinene for godkjenning blir jevnlig brutt.
- «Tilfeller av mulig vanskjøtsel på grunn av diskuterte reisekostnader tre ledere har pådratt seg.»
- Mulig ineffektivitet på grunn av økte reisekostnader samtidig som måloppnåelsen går ned.
- Tilfeller av mulig overstyring fra ledelsen og en vilje til å trosse reguleringer og regelverk fordi de anses som «byråkratiske» og «politiske».
- Det har ikke vært noe skikkelig tilsyn av Solheims reiser. En tredjedel av reisene hadde ingen mission report, men var bare oppført som «tjenestereise» uten tilstrekkelige detaljer til å forklare hva reisene var for.
- Kun 37,4 prosent av reisene fulgte regelen om å melde fra minst 21 dager i forveien.
- 1,7 mill USD i forskuddsutbetalinger er ikke tilbakebetalt.
- Manager B og C fikk lov av Solheim til å jobbe hovedsakelig fra Paris, til tross for at de formelt var utstasjonert i Nairobi. Den ene av disse mottok over 165.000 kroner i sikkerhetstillegg for Nairobi selv etter hun ble omplassert til Paris.
- Solheim hadde ikke iverksatt tilstrekkelige tiltak for å redusere UNEPs karbonavtrykk. Rapporten minner om en UNEP-rapport fra 2011 der FNs generalsekretær skriver: “Det vi krever av andre, må vi også gjøre selv.”

Flere av disse punktene var ting jeg kjente igjen fra samtaler med folk i FN-systemet i løpet av 2018. I februar hadde et anonymt varslerbrev blitt publisert på nettstedet passblue.com og deretter, i redigert og forkortet form, på nettstedet innercitypress. I brevet rettes det sterk kritikk mot Solheims lederstil og det avsenderen anser som grov forskjellsbehandling av ansatte i UNEP. Jeg var også klar over at det var en viss misnøye med Solheim blant enkelte norske UD-ansatte på grunn av lederstil og tiltak han hadde gjennomført som leder for FNs miljøprogram. Solheim hadde også provosert mange sommeren 2018, da han [uttalte følgende til nettstedet fly24.no](http://uttalte.følgende.til.nettstedet.fly24.no): “Nordmenn skal ikke ha dårlig samvittighet for å fly.”

Støyen rundt Solheims lederstil hadde stått på min todo-liste en stund, men jeg hadde aldri kommet skikkelig i gang med å undersøke påstandene i varslerbrevet.

Rapportutkastet fra OIOS, som delvis kan ha vært et utslag av dette brevet, bekreftet flere av påstandene fra den anonyme varsleren. Jeg skjønnte raskt at jeg måtte legge fra meg alt annet for å fokusere på anklagene i saken.

De viktigste spørsmålene i arbeidet var disse:

- Hvem kan verifisere informasjonen i rapportutkastet?
- Hva sier Solheim/UNEP/OIOS?
- Hvor stor troverdighet har OIOS?

Det ble tidlig tydelig at saken måtte være basert i hovedsak på anonyme kilder. Pressekontaktene i UNEP kunne ikke si mye mer enn at dette var et utkast til en rapport og at de derfor ikke kunne kommentere før den endelige rapporten forelå. Solheim, som jeg har jobbet mye med tidligere og hatt en god dialog med, var rask til å svare da jeg tok kontakt. Han hadde klare meninger om saken, men han ønsket heller ikke å kommentere on the record ut over en setning der han hevdet at det var “mange feil” i utkastet -- uten at han ville gå i detaljer om hva som var galt i utkastet. FNs internrevisjon, altså OIOS, ville heller ikke uttale seg om saken.

Anonyme kilder var lettere å få i tale. Jeg brukte tid på å identifisere og kontakte en rekke mennesker som hadde førstehåndskunnskap om saken. Flere av disse hadde sterke meninger om Solheims lederstil. Disse kildene ga meg også tips om andre personer jeg kunne snakke med. I tillegg hadde jeg en viss kunnskap om hvilke kilder i inn- og utland som kunne tenkes å vite noe om saken.

I løpet av et par dager hadde jeg snakket med mange nok kilder (flere av dem i FN-systemet) til å føle meg trygg på at konklusjonene i OIOS-rapportutkastet var troverdige. Mange jeg snakket med hadde stor respekt for og sympati med Solheim, men samtlige var enige i at konklusjonene i rapportutkastet var svært alvorlige.

Vi publiserte første sak 12. september. Aftenposten var først i verden til å omtale det kritiske rapportutkastet, og saken vakte internasjonal oppsikt. Vi valgte å oversette artikkelen til engelsk for å nå et bredere publikum.

Andre fase: Konsekvensene

Kildesamtalene før den første saken gjorde det klart for meg at reiseregningene ikke var den eneste årsaken til at Solheim hadde skapt en del uro som leder for FNs miljøprogram. Kildene snakket også om andre ting, for eksempel:

- Flere afrikanske land var misfornøyde med at Solheim var så lite til stede i det eneste FN-hovedkontoret på det afrikanske kontinentet.

- USA og andre land var urolige over Solheims tette bånd til Kina. Opprettelsen av et kinesiskfinansiert miljøsender i Nairobi hadde skapt betydelig uro og trusler om å tilbakeholde amerikansk økonomisk støtte til UNEP.
- Norske diplomater hadde vært i dialog med Solheim om kritikkverdige forhold rundt lederstilen hans.
- Flere EU-land var opprørte over enkelte av Solheims beslutninger og hadde truet med å kutte deler av den økonomiske støtten til UNEP.
- Solheims avgjørelser om å sponse regattaen Volvo Ocean Race hadde skapt irritasjon blant donorland og ansatte.

Jeg valgte i første omgang å fokusere på de umiddelbare konsekvensene av funnene i den foreløpige OIOS-rapporten. Etter å ha kontaktet de fleste store donorene til UNEP, fikk jeg til slutt to konkrete svar: Både Sverige og Danmark hadde besluttet å straffe UNEP økonomisk som en følge av rapportutkastet. Danske myndigheter valgte å fryse en utbetaling på 10 millioner kroner, mens svenske Sida opplyste at de ikke ville ta noen beslutninger om nye bevilgninger før den endelige rapporten forelå.

Fra andre land fikk jeg høre -- på bakgrunn -- at rapportutkastet hadde skapt betydelig uro og at saken ville få konsekvenser for Solheim.

“Han kommer garantert ikke til å bli gjenvalgt. Sannsynligvis må han gå før nyttår,” sa en anonym, europeisk kilde som ikke ville navngis.

Vi publiserte saken om svenske og danske represalier 21. september. Flere internasjonale medier, deriblant The Guardian, siterte saken.

Etter denne artikkelen ble det brått litt vanskeligere å komme videre. Jeg var interessert i det amerikanske sporet, ikke minst fordi det passer inn i et større sakskompleks omkring kampen mellom USA og Kina for å sikre global makt og innflytelse.

Jeg kontaktet amerikanske myndigheter i Nairobi, Oslo og Washington, DC for å få mer informasjon om deres holdning til det nye miljøsenderet i Nairobi. Dessverre var det lite informasjon å få. Fra det amerikanske utenriksdepartementet ble jeg først lovet en bakgrunnssamtale -- noe som fortalte meg at det lå en sak her -- før jeg ble gitt beskjed om at ingen ville si noe, selv ikke off record.

Jeg hadde riktignok, via en anonym kilde, fått tilgang til to brev fra den amerikanske ambassaden i Nairobi til UNEP-ledelsen, der amerikanerne ber om mer informasjon om dette senderet. Et brev som viste med tydelighet at USA var skeptiske til et senter der kinesiske myndigheter ville ha svært stor innflytelse. Men det ble vanskelig å få mer informasjon enn det som sto i brevet.

Samtidig ba jeg om innsyn i noen titalls dokumenter fra norske kilder, hovedsakelig Norad, UD og Klima- og miljødepartementet. Jeg var i utgangspunktet ute etter informasjon som kunne bekrefte noe av det jeg hadde hørt rykter om fra ulike kilder. I dokumentene jeg fikk tilsendt, var det mye informasjon om norske samarbeidsprosjekter med UNEP, men ingenting som vekket spesiell interesse.

Interessant var derimot en detalj som dukket opp [i et dokument som lå åpent, dog bortgjemt](#), på UNEPs nettsider. I et brev fra UNEP til den amerikanske ambassaden i Nairobi datert 21. september 2018 opplyser FNs miljøprogram at organisasjonen har brukt USD 500.000 fra Norges UNEP-bidrag for å fremme tiltak som støtter sør-sør-samarbeid, og at deler av disse midlene er blitt brukt for å støtte UNEPs samarbeid med kinesiske myndigheter i det såkalte Green Belt & Road Initiative. Jeg ba UD om en kommentar. Etter fire dager kom de med et unnvikende svar. Off record fikk jeg høre fra annet hold at norske myndigheter var svært misfornøyde med at norske midler var blitt brukt til et prosjekt som var såpass kontroversielt blant flere av Norges viktigste allierte. Dette fikk jeg dessverre ikke tid til å skrive om fordi jeg la ut på en lang reportasjereise samme dag som jeg fikk svaret fra UD. Jeg konkluderte også med at jeg manglet nok kjøtt på beinet til at det holdt til en egen sak.

Tredje fase: Solheim trekker seg

Arbeidet med innsynsbegjæringer og gjentatte henvendelser til USA og andre lands myndigheter hadde ikke gitt spesielt god uttelling, noe som var frustrerende. Det var tydelig at flere land hadde konkludert med å vente til den endelige rapporten var ferdigstilt før de ønsket å uttale seg, selv på bakgrunn, om saken.

Fordelen var at jeg satt med mye bakgrunnskunnskap om støyen rundt Solheim, slik at jeg var godt forberedt da han til slutt valgte å trekke seg.

Tirsdag 20. november fikk jeg et tips om at den endelige OIOS-rapporten var ferdig og at Solheim trolig kom til å trekke seg i løpet av dagen. Jeg lå hjemme med feber, men jeg skjønnte jo at jeg måtte kaste meg rundt så vi kunne være først også på denne omdreiningen av saken. Etter et par telefoner til folk tett på prosessen fikk jeg bekreftet at Solheim var ferdig som sjef for FNs miljøprogram. Dermed fikk jeg hamret ut en rask sak som vi publiserte den ettermiddagen. Solheim bekreftet etter noen timer -- først til DN, deretter til VG og oss -- at han hadde sluttet. Igjen hevdet han at rapporten var full av feil, uten at han ville bidra med særlig mange detaljer.

På grunn av informasjonen jeg hadde samlet inn i arbeidet med Solheim de siste to månedene, visste jeg at saken handlet om mye mer enn reiseregninger. Selv hintet Solheim om at OIOS-rapporten var et utslag av at han hadde tråkket på for mange tær i FN-ledelsen i New York. Det var utvilsomt riktig at han hadde provosert mange,

men det ble jo dermed ekstra vesentlig å se på hva han hadde gjort som var så problematisk for enkelte i FN-systemet og blant donorlandene.

Med god hjelp fra dyktige kolleger begynte jeg å jobbe med en større artikkel som kunne gi et mer helhetlig bilde av hvorfor Solheim måtte gå. Vi tok utgangspunkt i varslerbrevet fra februar, samt dokumenter som var lekket til Innersitypress, i tillegg til informasjonen jeg hadde innhentet separat.

Gjennombruddet kom da jeg fikk tak i gode kilder i Nairobi, Oslo og på FN-hovedkontoret i New York som kunne fortelle historien om Solheims avgang fra innsiden. Blant annet fikk jeg vite at FNs generalsekretær, Antonio Guterres, hadde blitt kraftig provosert over det han anså som Solheims manglende ydmykhet i møte med kritikken fra OIOS. Etter en telefonsamtale med Solheim etter at rapporten var ferdigstilt skal Guterres ha konkludert med at nordmannen måtte trekke seg for å unngå å få sparken, noe han formidlet i et brev direkte til Solheim.

Solheim selv var villig til å la seg intervjuet da han landet i Oslo 23. november. Kollega Helene Skjeggestad besøkte ham og fikk dermed sørget for at hans perspektiv ble inkludert i saken -- noe vi anså som svært viktig for å gi artikkelen dybde, balanse og kredibilitet.

- Jeg måtte gå fordi jeg forsøkte å endre FN. Det var det noen som ikke likte, sa han, og la til en viss grad av selvkritikk:

- Jeg trodde dette kom til å blåse over og tok det ikke alvorlig nok.

Bortsett fra Solheim var det nok en gang vanskelig å få folk til å stå åpent frem. Derfor publiserte vi igjen en artikkel som i hovedsak var basert på anonyme kilder. Vi var likevel trygge på informasjonen vi delte med offentligheten. Jeg var i tett dialog med redaksjonsledelsen om kildebruk. Flere av kildene er folk jeg har kjent i en årrekke, blant annet etter å ha vært USA-korrespondent for Aftenposten i fire år, der deler av arbeidet foregikk i FN-hovedkvarteret i New York.

Artikkelen ble publisert sent 23. november. Vi identifiserte fire konflikter -- i tillegg til OIOS-rapporten -- som på hver sin måte bidro til Solheims fall:

- Intern misnøye på UNEP-hovedkvarteret i Nairobi over Solheims lederstil.
- Solheims sponning av Volvo Ocean Race.
- Solheims kone, Gry Ulverud, ble ansatt i Kjell Inge Røkkes forskningsskip, Rev Ocean, like etter at Solheim og UNEP hadde inngått en samarbeidsavtale med det samme selskapet.
- Misnøye i blant USA og andre donorland rundt Solheims tette bånd til Kina.

Dermed fikk jeg til slutt brukt informasjonen om de norske pengene som var blitt brukt til det kinesisk-dominerte miljøsentret i Nairobi.

Dagen etterpå sendte en av våre anonyme kilder meg den endelige rapporten fra OIOS. Sluttrapporten var enda mer kritisk enn utkastet vi hadde mottatt i september. Igjen var vi først ute da vi publiserte en artikkel med hovedfunnene i rapporten på kvelden 24. november. Dette ble også siste sak i serien.

Utfordringer

En hovedutfordring i arbeidet var at det ikke var mange som ønsket å gå offentlig ut med meninger eller informasjon om denne saken. Derfor måtte vi i hovedsak basere oss på anonyme kilder og det vi hadde av skriftlig informasjon.

Heldigvis hadde vi det første utkastet til OIOS-rapporten, et dokument som utgjorde ryggraden i den første runden av artikler. Å finne tilleggsinformasjon viste seg å være vanskelig -- UNEP, for eksempel, ga oss ikke innsyn i dokumentene vi ba om. Heller ikke amerikanerne var til særlig hjelp. Gjentatte forsøk på å få noen til å bekrefte det vi visste (at amerikanerne var misfornøyde med Solheims Kina-prosjekter) forble fruktløse.

Til slutt fant vi flere av dokumentene vi trengte på UNEPs egne nettsider, der de lå forholdsvis godt skjult.

Erik Solheim tok en aktiv rolle bak kulissene i denne prosessen. I den første fasen ønsket han ikke å si så mye offentlig, men han var tydelig på at han var uenig i konklusjonene OIOS hadde kommet frem til. Han stilte også opp i flere portrettintervjuer med oss og andre aviser der han ga uttrykk for at han ikke var enig i kritikken som ble rettet mot ham. I tillegg oppfordret han oss direkte til å ikke la oss overbevise av kreftene han mente ønsket å ramme ham. Ved flere anledninger antydte han at vi ble "brukt" av krefter som ønsket å sverte ham. Han henviste også til støttespillere som tok ham i forsvar. Dette var kanskje ikke unaturlig -- Solheim var under et stort press fra flere hold og ønsket å styre oss i "sin" retning. Vi tok oppfordringene på alvor og la stor vekt på, i alle sakene vi skrev, å få frem Solheims perspektiv. Samtidig var det utvilsomt at anklagene mot ham var basert på reelle kritikkverdige forhold og at det var riktig å vinkle sakene på disse.

Trolig hadde vi også sikret oss mer informasjon dersom vi hadde reist til Nairobi så fort vi begynte å skrive om OIOS-utkastet. Telefonsamtaler kan ofte fungere bra, men ingenting slår et møte med kildene, ansikt-til-ansikt.

Konsekvenser

Det var ikke Aftenpostens artikler som gjorde at Erik Solheim måtte gå som sjef for FNs miljøprogram. Men gjennom artikkelserien vår fikk vi kastet lys over en prosess som foregikk i det skjulte, og der flere av de involverte partene ikke ønsket å uttale seg offentlig. Dermed kunne vi fortelle historiene om hvorfor Solheim var så kontroversiell i denne jobben, hvorfor han mistet jobben og hvordan det til slutt var FNs generalsekretær som krevde at Solheim måtte trekke seg.

Oslo, 14. januar 2019

Vedlegg

PDF av følgende artikler fra Aftenpostens papirutgave:

- Klimarefs. Pengerefs. Regelrefs (13.09.2018)
- Solheims reiserot får konsekvenser (22.09.2018)
- Erik Solheim går av som FNs miljøsjef (21.11.2018)
- FNs generalsekretær ga klar beskjed: Solheim måtte gå (24.11.2018)
- - Solheim oppfordret til regelbrudd (25.11.2018)